

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Евгени Петров Танчев

на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен

ДОКТОР

Област на висше образование. Социални, стопански и правни науки.

Професионално направление: „Право“ 3.6

Научна специалност: Конституционно право.

Автор на дисертационния труд:

Десислава Данчева Спасова

докторант към катедра „Конституционноправни науки“ при Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ .

Тема на дисертационния труд:

ПРАВОТО НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Кратки биографични данни за докторанта.

Със заповед № РД 38-15/15.01.2016 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на научното жури по защита на дисертационния труд на Десислава Данчева Спасова на тема : ”Правото на информация”.

Десислава Спасова е родена в гр. София. Средното си образование завършва в Гимназия с преподаване на руски език "Александър Сергеевич Пушкин" в София. През 2000 г. завършва Юридическия факултет към СУ „Св. Климент Охридски“, специалност „Право“.

Десислава Данчева Спасова е зачислена за докторант на задочна докторантура към катедра „Конституционноправни науки“ на Юридическия факултет, СУ „Св. Климент Охридски“ по професионално направление 3.6 – Право (Конституционно право), със Заповед на Ректора № РД 20-292 от 12.02.2008 г., със срок считан от 10.02.2008 г. до 10.02.2012 г.

През четиригодишния срок на задочната докторантура Десислава Спасова е положила всички изпити от докторантския минимум по специалността според индивидуалния план, както следва:

1. Конституционно право на Република България – Отличен 5.50.
2. Сравнително конституционно право – Отличен 5.50.
3. Английски език – Отличен 5.50.

Докторантът е изготвил дисертационен труд, съдържащ научни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Това показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания съгласно изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ) и чл. 27 от Правилника към ЗРАСРБ.

Десислава Спасова е представила автореферат според изискванията на нормативната уредба, който отразява основните резултати постигнати в дисертационното изследване.

Налице са и две отпечатани публикации, свързани с дисертационния труд.

2. Обща характеристика на дисертационния труд – актуалност на темата, структура, методология и основни приносни моменти в дисертационния труд.

2.1. Дисертационният труд е на тема „Правото на информация“. Той има за предмет на изследване свободата на словото в частност и „комуникационните права“ в тяхната свързаност. Те са закрепени в чл. 39 – 41 от Конституцията и според Тълкувателно решение №7 от 1996 г. на Конституционния съд „трите конституционни разпоредби, които са предмет на тълкуване, в своята съвкупност се отнасят до комуникационните права и свободи на гражданите“.

Актуалността на темата за правото на информация и свободата на словото се обуславя от няколко групи обстоятелства:

А. Промените в обществените отношения.

След смяната на политическия режим през 1989 година и поправките в действащата Конституция през 1990 година, чл. 54 е един от тези, които веднага биват променени, за да отговорят на новите обществени потребности до приемането на нов основен закон. Новата формулировка гласи „Гражданите имат свобода на словото, печата, събранията, митингите и манифестациите. Те могат свободно да изразяват и разпространяват своето мнение по въпроси от политически, икономически, социален, културен и религиозен характер чрез слово, печат и по друг начин, както и да се информират при свободен избор на източниците на информация. Цензура не се допуска”.

През 1991 година Република България е първата страна в Централна и Източна Европа, която приема изцяло нова демократична Конституция. Значението на Основният закон за всички сфери на обществения живот е огромно. С Конституцията от 1991 година каталогът на правата у нас е значително разширен. Така в чл. 39 – 41 от Основния закон са уредени „комуникационните права”.

Б. Нова правна уредба в България и на ниво Съвет на Европа и Европейски съюз.

В глобализацията се свят свободата на изразяване е съществен елемент от функционирането на демокрацията и поради това се регламентира от правото на различни равнища. По отношение на България като държава членка на Европейския съюз вече действат три правни рамки на свободата на изразяване.

На първо място, това е международноправна рамка, която обхваща актове на ООН, Съвета на Европа, както и практиката на Европейския съд по правата на човека, Световната организация за интелектуална собственост и т.н.

На второ място е правната рамка на Европейския съюз, в която значение имат както норми на първичното право, така и директиви и регламенти.

На трето място е националната правна рамка, която освен конституционната уредба на правата на човека и комуникационните права в частност, включва и редица актове на законодателната власт, които са разгледани в изследването.

Общозвестно е, че свободата на словото не е абсолютно право и подлежи на известни ограничения. В дисертационния труд те са систематизирани в зависимост от това дали са предвидени в националното или в общностното право и дали се дължат на колизия на права или на обективни обстоятелства.

В. Състояние на българската доктрина и практика.

Свободата на индивида да изрази себе си и да промени себе си на база на свободно получена информация е едно от основните достижения, гарантирани от съвременната демократична държава. Въпреки това, в тази сфера все още правната уредба е непълна и разпокъсана, а много въпроси, поставени от съвременния свят и новите технологии все още са без отговор.

Свободата на словото и правото на информация са все по-актуална тема за европейската доктрина и практика. Въпреки това, към момента дисертационният труд „Правото на информация” е първото научно съчинение на български език, разглеждащо темата в дълбочина. Въпреки наличието на отделни монографии по въпросите на свободата на словото, цялостен анализ на състоянието и уредбата ѝ у нас липсва.

За пръв път в дисертационния труд е анализирана в дълбочина и практиката на Европейския съд по правата на човека по въпросите на свободата на словото и нейната защита.

Темата за свободата на словото може да бъде и често е предмет на анализ и в рамките на журналистическо, и на политологично изследване. За пръв път обаче тя е предмет на правно такова. Фактът, че авторът е действащ журналист, дава възможност за третиране на спорни или неуредени въпроси, чиято значимост в журналистическата практика е убягвала на вниманието на анализаторите до момента.

2.2 Структура на дисертационния труд.

Дисертационният труд в структурно отношение е добре построен, което поначало изключва повторения и празноти в изложението. Дисертацията се състои от въведение, три глави, разделени на параграфи, заключение и списък на използваната литература. Обемът на представения дисертационен труд е 241 страници (включително съдържанието и библиографията). Библиографската справка, която е приложена, съдържа общо 157 заглавия на 3 езика (български, английски, руски). Бележките под линия са 165 на брой.

2.3 Методология на дисертационния труд.

Анализът на свободата на словото и правото на информация предполага използването на няколко основни методи за изследване.

При разглеждане на позитивно-правната уредба, българската и чуждата доктрина, в дисертационния труд е застъпен историческият метод на изследване.

В съчинението има и самостоятелна глава, която е посветена на историческото развитие на свободата на словото. В нея са проследени както възникването и развитието на правото на информация, така и конституционното му закрепване. Детайлно е проследено и развитието на международно-правната уредба.

Вторият основен метод е сравнителноправният.

Сравнително правният анализ на конституционната уредба на свободата на словото показва, че след Втората световна война, в рамките на четвъртото поколение конституции, този принцип на медийната дейност е залегнал в Основния закон на Федерална република Германия (чл.5, ал.1 и ал.2), в Конституцията на Кралство Испания (чл.20), Конституцията на Република Италия (чл.21, ал.1), в Конституцията на Република Португалия (чл.37 – чл.39), в Конституцията на Кралство Холандия (чл.7), във Федералната конституция на Швейцарската конфедерация (чл.55 и чл.55а) и много други.

Третият основен метод за изследване, използван в дисертационния труд е функционалният.

В научната доктрина са очертани четири основни социални функции на правото на мнение.

а) условие за духовната реализация на личността или **нравствено – етична социална функция**. Признаването и конституционната защита на свободата на словото са издигнати в белег на демократичното управление.

б) средство за развитие на човешкото познание, включително и на политическата теория и практика или **гносеологична социална функция**. Свободата на мисълта и свободното изразяване на мнението са средство за развитие на човешкото познание. В този смисъл свободата на мнение притежава гносеологична социална функция. Дж. Милтън твърди, че развитието на познанието е невъзможно без съпоставянето на различни мнения, изразявани устно или чрез печатно слово.

в) инструмент за контрол върху управляващите или **контролна социална функция**. Свободата на мнението е инструмент, чрез който гражданите да участват в политическия процес, като оказват натиск върху управлението. Така че тази функция би могла да се нарече демократическа или функция на коректив на управлението.

г) механизъм, който отслабва социалното напрежение и предотвратява възможността социалните противоречия да прераснат в насилствени и разрушителни спрямо политическата и държавната система действия или **предпазна социална функция**. Свободата на мнение има и превантивна за социалната система функция в качеството си на механизъм, който отслабва социалното напрежение. Още Макиавели отбелязва, че е „полезно в една република да съществува законен път, по

който народът да може да излива гнева си срещу някои граждани. Защото, когато липсват обикновени средства се прибегва към крайни, които без съмнение допринасят за много по-лоши последици от първите”.

д) В дисертационния труд е очертана още една, пета функция на правото на информация.

Това е **функцията по осигуряване на двустранно достъпна информационна среда**, която е важна за правните субекти с оглед на адекватното им поведение. Чрез двустранната реализация на тази функция правните субекти едновременно могат да имат поведение, което им осигурява възможност за намиране на актуална информация по различен кръг въпроси, както и възможност да разпространят своето собствено мнение по начин, който е достъпен за тях.

2.4 Основни приносни моменти в дисертационния труд.

На първо място, дисертационният труд прави анализ на съществуващата медийна среда както у нас, така и в редица европейски държави.

Свободата на словото се институционализира чрез свободата на медиите, които през последните десетилетия се изправят пред все повече предизвикателства в своята дейност. Картината на медиите по света се променя с дни, като печатни медии са принудени да прекратят своето традиционно битие или да се позиционират изцяло в интернет, радиото отмира, а телевизията е все по-малко аналитична и все по-комерсиална, залята от търговското и политическото слово. Този исторически момент може да бъде определен и като „помитане” на традиционните медии от новите, интернет базираните, които са по-бързи и ефективни благодарение на новите технологии. След поколението на информационните агенции, чийто бум наблюдавахме през първото десетилетие на XXI-ви век, вече настъпва ерата на социалните мрежи и блогърите, в която всеки човек представлява не просто носител на комуникационни права, но и своеобразна квази медия. Той е способен сам да „затвори кръга” и да търси, получава и разпространява информация, да изразява своето мнение и да го разпространява писмено или устно, чрез изображение или звук.

Подходът, който отчита факта, че правото на информация традиционно се институционализира и обективира чрез свободата на медиите е възприет и от българската конституция. Ето защо, когато говорим за комуникационните права, трябва да отчитаме и грамотността на аудиторията в медиен и комуникационен аспект, особено във връзка с новите технологии. След навлизането им през последните 20 години, светът на медиите изцяло се промени, като се въведоха изцяло нови понятия като например конвенционални и неконвенционални медии.

Конвенционалните медии са традиционните медии, тези които съществуват отдавна и за които е налична правна уредба. Тук попадат печатните медии, радиото и телевизията.

Неконвенционалните медии са уеб базираните медии, чрез които се осъществява уеб комуникацията. Според някои експерти – това са само уеб сайтовете, а според други в тази категория се включват и социалните мрежи, и блоговете. Съществува дори класификация на медиите на такива, които са офлайн, тоест – извън мрежата и такива, които са онлайн.

Няма съмнение, че различните видове онлайн комуникация все повече увеличават влиянието си като източник на информация. Най-общо казано всички те - от електронните издания на офлайн медии до личните блогове и социалните мрежи, изпълняват основната функция на масмедииите - повдигат актуални въпроси от политическата, обществена и други сфери на публичния живот и обръщат вниманието на читателите си върху тях. А значимостта им се увеличава заедно с нарастващия брой потребители в интернет.

Освен на новите технологии, сериозните медии са все по-често жертва на жълтите и безотговорни издания, за които сензацията почти винаги е по-важна от защитата на личния живот и зачитането на достойнството на личността. Възникнала като преса за едно пени в Америка, днес жълтата преса е мощна машина, която променя правилата на класическата журналистика. Тя подслушва телефони (като в случая с Нюз оф дъ уърлд) или показва снимки на убития министър-председател в моргата (като в случая с Андрей Луканов). Въпреки незачитането на правилата и на правата на личността, тази преса има все повече читатели, а опитите да ѝ се повлияе са вяли и неубедителни.

На второ място, в изложението детайлно се развива идеята за „комуникационните канали” в едно общество. Тази идея се базира на схващането, че индивидът съществува като биосоциална единица и може да се твърди, че информацията циркулира, обменя се и се регулира в рамките на пет основни комуникационни канала и сфери. Те се разширяват от интимната сфера на индивида в посока на все по-широко общуване и комуникация. Би могла да се въведе следната класификация на каналите за комуникация, по които информацията се движи. Първият е личната сфера на индивида, в рамките на която той се самоопределя и сформира своето лично мнение, а вторият - междуличностното общуване между индивидите. Тук вече имаме от една страна, обективирано и изразено мнение от единия от участниците в общуването, както и разпространено мнение посредством разговор, събрание, демонстрация и т.н. Третият комуникационен канал е комуникацията в рамките на общността, която води до сформирването на „обществено мнение”. Четвъртият комуникационен канал всъщност представлява институционализирането на общественото мнение чрез създаването на традиционните, конвенционални медии. Тяхната функция е да информират

обществото и така да спомогнат за осъществяването на правото на информация на индивида. Петият и последен комуникационен канал е глобализацията на правото на мнение на индивида. Тя се осъществява чрез интернет и новите информационни технологии, които позволяват индивидуалното мнение на конкретната личност да стане обществено достояние във всички точки на света за броени минути и дори секунди.

На трето място, обосновава се и съществуването на нова функция на правото да се търси, получава и разпространява информация - функцията по осигуряване на двустранно достъпна информационна среда, която е важна за правните субекти с оглед на адекватното им поведение. Чрез двустранната реализация на тази функция правните субекти едновременно могат да имат поведение, което им осигурява възможност за намиране на актуална информация по различен кръг въпроси, както и възможност да разпространят своето собствено мнение по начин, който е достъпен за тях.

Първият елемент от този двустранен механизъм – намиране на актуална информация (това включва търсене и получаване), е много по-лесен за реализиране, тъй като източниците на информация в съвременното общество са все повече, а достъпът до тях е все по-лесен. Тоест – в една правова и демократична държава възможността да се търси и намира актуална информация на практика не може да бъде ограничена.

Вторият аспект на функцията по осигуряване на двустранно достъпна информационна среда, е разпространяването на информация.

Традиционните способи за разпространяване на информация – устно, писмено или чрез звук и изображение, също следва да бъдат обогатени чрез възможността на гражданите да разпространяват мнението си по електронен път в интернет. Възможностите в този смисъл са много, като следва да се спомене, че при реализирането на това свое право в интернет, гражданинът има възможността да избере дали да остане анонимен или не.

В светлината на тази нова функция е поставен и въпросът, който е дискутиран в доклад на ООН по правата на човека, за обявяването на достъпа до интернет за основно човешка право. Нарушаването на това право според ООН може да бъде тълкувано като нарушаване на правата по МПГПП.

На четвърто място, правят се предложения de lege ferenda във връзка с използването на скрити камери и източници на звук.

Конституцията на Република България регламентира както свободата на словото и правото на информация, така и редица ограничения на това право. Например забраната за фотографиране, филмиране, записване и подлагане на други

подобни действия без знанието или въпреки изричното несъгласие на лицата, освен в предвидените от закона случаи (чл. 32, ал. 2).

Разгледан е детайлно въпросът представлява ли нарушение на чл. 32, ал. 2 от Конституцията тайното записване на лица чрез скрита камера или звук.

Според българската правна доктрина, положителният отговор на този въпрос е недопустим. Затова, тук трябва да се открият саморегулационните механизми, позволяващи на обществения интерес да надделее като ценност над личната неприкосновеност. В отношението регулация – саморегулация елементите на регулаторната част на медийната политика, каквито са текстовете на Закона за радиото и телевизия, регулаторът Съвет за електронни медии и правораздавателните органи в лицето на съда, следва да се доверят и съобразят със съдържанието на етичните норми на журналистическите кодекси и саморегулационното начало в медийната политика, ако са налице конкретни предпоставки или основания.

Тези основания са свързани най-често с националната сигурност, разкриването на престъпления и предотвратяване на актове и действия, които биха въвели обществото в заблуждение. Според проф. Стефан Стойчев, тайното записване без изричното съгласие на лицето не противоречи на забраната по чл. 32 ал. 2 от конституцията, ако това се прави за да се разкрие престъпление от общ характер. Според доц. Николова пък тайният запис с камера и микрофон би съдействал на обществото да се информира за извършването на престъпления с висока обществена опасност или да ги превърне в морален коректив спрямо поведението на известни личности, които преминават границите на добрия вкус и благоприличието.

В този смисъл, обаче *de lege ferenda*, редно е законодателят изрично да регламентира, че журналистите имат право да използват скрита камера и микрофон в точно определени случаи и хипотези и за постигане на конкретни цели.

Възниква и още един въпрос, който би могъл да бъде законодателно регламентиран – могат ли записите, направени от журналисти в рамките на журналистическо разследване, да се използват от органите на досъдебното производство и от прокуратурата при повдигане на обвинения и дори като веществени доказателствени средства в рамките на съдебно дело. Към настоящия момент това е невъзможно, защото според Закона за специалните разузнавателни средства, чл. 2, ал.1 „специални разузнавателни средства по смисъла на този закон са техническите средства и оперативните способности за тяхното прилагане, които се използват за изготвяне на веществени доказателствени средства - кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, фотоснимки и белязани предмети”. Говест – една скрита камера представлява специално разузнавателно средство единствено ако е използвана за изготвяне на веществени доказателствени средства, а не ако е използвана за целите на журналистическо предаване или материал.

Според Наказателнопроцесуалния кодекс в чл. 207 “предварително производство се образува при наличие на законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление”. Според чл. 208, ал. 1, т. 2, законен повод за започване на разследване е „информация за извършено престъпление, разпространена чрез средствата за масово осведомяване”.

Тоест – наличието на запис, направен със скрита камера или микрофон, който е излъчен в електронните медии, също би могло да се използва като законен повод. Тъй като обаче обикновено този запис съдържа достатъчно информация и за вида на извършеното престъпление, и за дееца, и за начина, по който е извършено и евентуалните съучастници, би могло да се обмисли използването му и като вещественно доказателствено средство.

Използването на скрити записващи устройства става все по-мощно, и у нас, и в други държави. Ето защо въпросът трябва да бъде регламентиран не само в етичния кодекс на медиите, но и законодателно. Това ще помогне и за по-ясното дефиниране на обществения интерес, който всъщност е вододела при установяването на баланса между правото на информация и личния живот на гражданите.

На пето място, прави се предложение да се даде легална дефиниция на интернет като мрежова среда, както и по примера на други държави да се създаде регулаторен орган за интернет страниците, създадени в България и съдържащи българско съдържание, които функционират като електронни медии и разпространяват, търсят и получават информация.

На шесто място, в дисертационния труд се констатира законодателна празнота по отношение на регламентирането на две ключови дейности, които влияят съществено на процеса на взимане на решения от държавните органи. Това са лобизмът и осъществяването на услуги от типа „публични връзки”. По същество, и двете дейности имат за цел повлияване на определени правни субекти в тяхното поведение в полза на определени заинтересовани лица. При лобизма обикновено повлияни са държавните органи на централно и местно ниво, при услугите от типа на публични връзки – медиите като комуникатор в гражданското общество и неправителствените организации като изразител на обществения интерес.

3. Съдържание на дисертационния труд

Във въведението към дисертационния труд е направен кратък преглед на възникването и значимостта на правото на информация и на свободата на словото.

В увода се отбелязва още, че освен традиционните комуникационни права, уредени в основния закон, за пръв път у нас е уредено и едно съвършено ново за страната ни право – правото на достъп до информация.

Отбелязано е, че свободата на словото е от решаващо значение и за поведението на правните субекти в политическия процес на всяко демократично общество. Политическото слово е все по-сериозно регламентирано, защото влиянието което оказва върху публичните процеси е огромно. Затова то също е предмет на разглеждане в дисертационния труд.

В увода е описана и тройната правна рамка, която действа по отношение на България като държава-членка на Европейския съюз при регулирането на свободата на изразяване. В нея се включват международната правна рамка, рамката на Европейския съюз и националната правна рамка.

Също в увода е маркиран и въпросът за цензурата, схващана като ограничение на свободата на изразяване.

В първата глава на дисертационния труд се проследява хронологически възникването и развитието на правото на информация в различните европейски държави.

Тъй като в дисертационния труд се разглежда еволюцията на правото на мнение като преодоляване на различни форми, които пречат изразяването на идеи в публичното пространство, историята му всъщност може да бъде разглеждана като история на преодоляването на цензурата.

Цензурата е детайлно разгледана – възникване, видове, гаранции срещу прилагането ѝ.

Направен е и исторически преглед на възникването на свободата на словото у нас – от обичайното право до днешната уредба в Конституцията от 1991 година.

Детайлно е разгледано и съдържанието, и практиката по член 19 на Всеобщата декларация за правата на човека (1948), член 19 на Международния пакт за гражданските и политическите права (1966) и член 10 на Европейската конвенция за правата на човека.

В първата глава е разгледана юридическата същност на правото на информация, както и мястото му в системата на основните права. Представени са различните видове класификации на правата, като например разделянето им на лични, политически, икономически, социални и културни или разделянето им на първо, второ и трето поколение права.

Отделен параграф е посветен на юридическата същност на правото на информация като част от така наречените „комуникационни права”. Същевременно, заедно с правото на формиране, изразяване и разпространяване на мнение, то е част от политическата свобода на индивида в рамките на правовата държава.

В отделен параграф е разгледана и тезата на автора за наличие на пет отделни комуникационни канала, които се разширяват от интимната сфера на индивида в посока на все по-широко общуване и комуникация.

В първа глава от дисертационния труд са разгледани и социалните функции на правото на информация. В глава първа се разглеждат и новите класификации на медиите на конвенционални и неконвенционални, на офлайн, тоест – извън мрежата и такива, които са онлайн.

Във втора глава на дисертационния труд е направена съпоставка на правото на информация и отграничаването му от други основни права. Българският конституционен съд разглежда правата по чл. 39 – 41 в тяхната цялост, наричайки ги комуникационни права или комуникационна триада. В науката и практиката е безспорен фактът, че водещото място сред трите текста има чл. 39 или свободата на изразяване и разпространяване на мнение чрез различни изразни средства.

В глава втора от дисертацията са разгледани още разликите между печатните и електронните медии у нас.

Конституционното положение на електронните медии у нас се различава от това на печатните и поради факта, че през 1991 г. в самата Конституция – § 6 от преходните и заключителните ѝ разпоредби – е предвидено създаването на законодателна уредба, макар и само за националните телевизия и радио. Ефирните електронни средства за информация се намират в особено положение на юридически (§6 от ПЗР на Конституцията), финансови (финансиране на радио- и телевизионната дейност от обществени и търговски източници), технически (ползването на честотен спектър при наземно разпространение на програмите) или технологични (използването на аналогова или цифрова технология) основания. Относно търговските радио- и телевизионни оператори законодателната компетентност на държавата следва да се установи чрез закон, който да уреди режима на лицензиране на тези медии в съответствие с принципа на чл. 40, ал.1 от Конституцията и прилагането на открити и справедливи административни процедури.

В глава втора е разгледано детайлно и новото право – правото на информация.

Правото на информация е едно от най-младите права, за разлика от старите права от първо поколение – правото на мнение и свободата на словото. Правото на информация е от трето поколение и е било регламентирано като такова много по-късно. То е уредено в чл. 41 от Основния закон. Като принцип на Конституцията

свободата на информация се откроява от нравствената ценност “информация” по своята правна същност на субективното право. Отличава се от естественото право на информация по начина на създаването си. В правен смисъл възниква по силата на юридическата норма. Въздигнато е като основна идея в Конституцията.

Според първата алинея на чл. 41 от Основния закон, “всеки има право да търси, получава и разпространява информация”. Тези три възможности образуват съдържанието на това право. Според представители на доктрината, те могат да се разглеждат и като отделни права – правото да се търси, правото да се получава и правото да се разпространява информация. Под “информация” се разбират най-различни данни в различни сфери от обществения живот.

В глава втора на дисертационния труд са разгледани и границите на осъществяване на правото на информация. Ограниченията са разгледани детайлно и изброени изчерпателно – както тези, наложени от българската конституция, така и въведените с Европейската конвенция за защита на правата на човека.

Освен ограниченията на правото на информация, в теорията се обсъжда и въпросът за колизията или конфликтът на права, разгледан в глава втора от дисертацията.

В трета глава на дисертационния труд са разгледани сравнително-правни аспекти на конституционната уредба на правото на информация.

Свободата на словото също търпи дълга еволюция, преди да бъде правно призната и закрепена. Тя е проследена в третата глава от дисертационния труд в държави като Англия, Франция, Русия и САЩ. Представени в систематизиран вид са и предложенията на автора за развитие на законодателната уредба.

Основен акцент в тази част от дисертацията е поставен върху въпроса за регулацията на информацията в интернет. Въпросът е изключително сложен, защото въпреки нарастващата необходимост от известна регулация на световната мрежа, интернет все още няма легална дефиниция в световен мащаб. Нещо повече – все още на дневен ред стои въпросът каква е юридическата природа на Интернет. Дали е медия или обект на правоотношения, чиято природа тепърва предстои да се уточни.

В третата и последна глава на изложението е дискутиран и въпросът относно необходимостта от законодателното уреждане на два вида дейност, които имат пряко отношение и влияние върху упражняването на правото на информация и свободата на словото. Това са лобизмът и връзките с обществеността.

На финала на последната глава е поставен и въпросът за саморегулацията на медиите. Разпоредбите за саморегулация на медиите в различните държави също могат да бъдат подложени на сравнително-правен анализ. През последните десетилетия подобни разпоредби се съдържат най-често в журналистическите

етични кодекси, приемани в различните държави и/или провинции от медийните гилдии. В Европа към момента са приети 31 кодекса, като в Англия те са два, в останалите държави – по един. В тази връзка е направен анализ и на българския етичен кодекс, който бе приет през 2005 година.

В преамбюла на този кодекс са отчетени свободата на изразяване, достъпа до информация, защитата на личното достойнство и неприкосновеността на личния живот, както и забраната за цензура. Прави се разграничение между понятията „в обществен интерес“ и информация, “интересна за обществото”, като първата категория според кодекса дава възможност за нарушаване на някои от постановките на самия кодекс. Въпреки че е продукт на неправителствения сектор, кодексът на българските медии се различава от своите предшественици по един много съществен признак – той е получил и законова санкция, поради което разпоредбите му са задължителни за електронните медии в България.

В заключение в дисертационния труд е отбелязано, че свободата на изразяване е признато за фундаментално право в едно демократично общество. То е утвърдено в международноправните инструменти по правата на човека, заложено още в член 19 на Всеобщата декларация за правата на човека (1948), в член 19 на Международния пакт за гражданските и политическите права (1966) и в член 10 на Европейската конвенция за правата на човека. То е защитено и във вътрешното право на всички демократични държави.

Съгласно член 10 на ЕКПЧ свободата на изразяване включва като минимум правото да се отстояват идеи и мнения, и да се получава и разпространява информация. Това е широко обхватна разпоредба, в рамките на която има простор за аргументи относно природата на правата и легитимността на всякакви ограничения, наложени от държавата. Европейският съд по правата на човека дава широко тълкуване на тази разпоредба и непрекъснато разширява параметрите за защита по член 10(1).

Международната уредба на комуникационните права и практиката на ЕСПЧ е от съществено значение за България. По силата на чл. 5 ал. 4 от конституцията международните договори са част от вътрешното право на страната и имат предимство пред тези норми от вътрешното законодателство, които им противоречат. Ето защо, в изложението е обърнато голямо внимание на европейската практика по този тип дела. Взета е предвид и българската практика в тази сфера.

4. Бележки към дисертационния труд

Към дисертационния труд могат да се отправят и някои критични бележки, присъщи за младите изследователи. Тези критични бележки могат да се отправят

към стила, като в някои случаи дисертантът неоснователно усложнява изказа на общоизвестни и в достатъчна степен преповторени факти, а в други случаи ги спестява.

Препоръчвам при по-нататъшната си работа върху темата авторът да задълбочи изследванията си върху някои неизследвани в доктрината въпроси, като например препоръчителната законодателна уредба на феномени от типа на “интернет-троловете” и все по-голямото значение на информираността на гражданите на социалните мрежи, които не са обект нито на вътрешноправна, нито на международно-правна уредба.

Изследването на свободата на словото и правото на информация би спечелило и ако анализът бе допълнен с по-детайлно представяне и изследване на съответната правна уредба в сравнително-правен аспект.

Считам, че тези недостатъци не намаляват достойнствата на рецензирания труд и отстраняването им само би повишило неговите качества.

5. Заключение.

Уважаеми членове на Научното жури, като имам предвид качествата на рецензирания труд, считам че той притежава безспорни достойнства, демонстрира задълбочен анализ водещ до теоретични изводи, съдържа важни приносни моменти и предложения de lege ferenda, поради което с убеждение предлагам на Научното жури да даде образователната и научна степен “доктор” на Десислава Данчева Спасова.

